

Examen VMBO-BB

2018

tijdvak 1
dinsdag 15 mei
13.30 - 15.00 uur

economie CSE BB

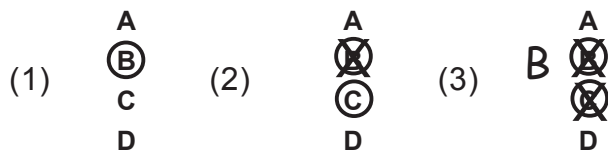
Naam kandidaat _____ Kandidaatnummer _____

Beantwoord alle vragen in dit opgavenboekje.

Dit examen bestaat uit 36 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 46 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

- Omcirkel het goede antwoord (voorbeeld 1).
- Geef verbeteringen aan volgens voorbeeld 2 of 3.

Minispeaker

- 1p   1   Lisa en Valentino zien op televisie een uitzending van het consumentenprogramma Kassa over minispeakers. Kassa is een consumentenprogramma dat producten test en producten met elkaar vergelijkt.
- Noem een consumentenorganisatie die ook producten test en producten met elkaar vergelijkt.
- .....

- 1p   2   Lisa en Valentino vertrouwen de testuitslagen van Kassa.
Lisa: “Consumentenorganisaties doen onderzoek naar de prijs en de kwaliteit van producten. Op basis daarvan geven ze onafhankelijke informatie en advies”.
Valentino: “Consumentenorganisaties houden zich niet alleen bezig met het testen van producten. Ze informeren ook over mogelijke gevolgen voor het milieu”.
- Wat geldt voor deze beweringen?
- A Alleen Lisa heeft gelijk.
  - B Alleen Valentino heeft gelijk.
  - C Beiden hebben gelijk.
  - D Beiden hebben ongelijk.

test minispeakers tot € 60

merk en type	prijs in euro's	accutijd	testcijfer
House of Marley Chant Mini	58,99	6 uur	7,6
JAM HX-P240 Plus	51,00	onbekend	4,3
JBL Clip	45,00	5 uur	8,0
Logitech X100	44,99	4 uur	8,6
Urban Revolt Moki	19,99	4 uur	3,3

- 1p 3 Lisa en Valentino bekijken de testresultaten.
→ Welke twee minispeakers komen het **slechtst** uit deze test?

1 .....

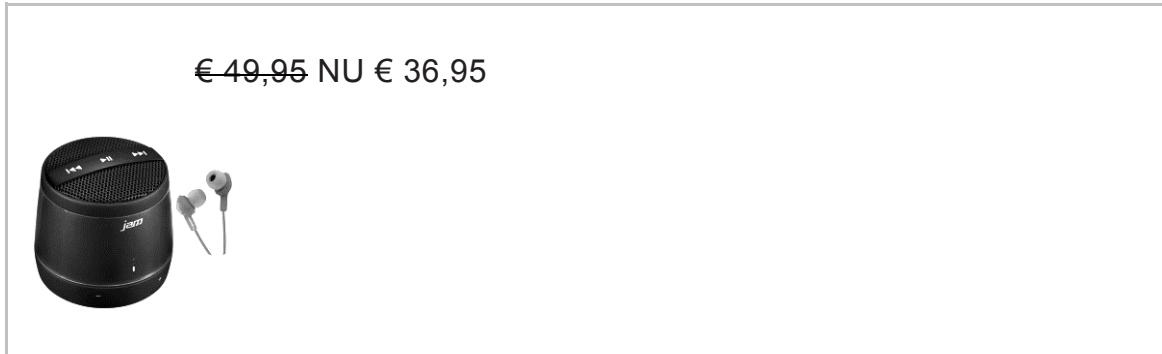
2 .....

- 1p 4 Valentino wil een minispeaker met de volgende eigenschappen:
- niet duurder dan € 50
  - een accutijd van minimaal vier uur
  - een testcijfer van minimaal 8,5

Welke speaker kan Valentino het best kiezen?

- A House of Marley Chant Mini
- B JAM HX-P240 Plus
- C JBL Clip
- D Logitech X100

- 1p 5 Valentino ziet op internet een aanbieding van een minispeaker die vergelijkbaar is met zijn keuze uit de test. Op de speaker zit een jaar garantie. De garantie kan tot drie jaar worden verlengd als Valentino een bijbetaling van 15% op de prijs uit de aanbieding doet.

→ Hoeveel moet Valentino betalen voor deze minispeaker uit de aanbieding als hij kiest voor de extra lange garantie? Schrijf je berekening op en rond af op twee decimalen.

.....

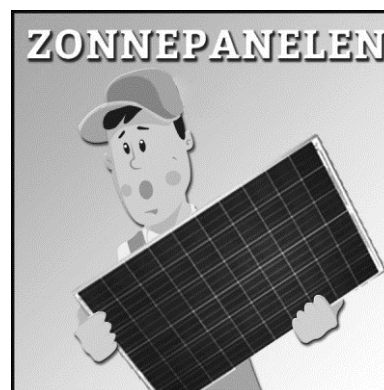
.....

.....

- 2p 6 Valentino besluit de minispeaker van de aanbieding te kopen, maar hij twijfelt over het nut van het bijkopen van extra lange garantie.
- Noteer in het schema een argument **voor** en een argument **tegen** het bijkopen van extra lange garantie.

argument voor	argument tegen

Chinese fabrikanten produceren zonnepanelen. Deze worden onder andere geëxporteerd naar landen binnen de Europese Unie (EU).

- 1p 7 Chinese fabrikanten bieden zonnepanelen aan onder de kostprijs op de Europese markt. Europese fabrikanten van zonnepanelen eisen dat de EU maatregelen hiertegen neemt.

→ Maak de volgende zinnen kloppend door de juiste woorden te kiezen.
Kies daarbij uit de woorden die tussen haakjes staan.

Als Europese bedrijven en consumenten voor zonnepanelen uit China kiezen, zal de ... (1) ... (export / import) door Europa stijgen.

Omdat Nederland een ... (2) ... (gesloten / open) economie is, worden ook op de Nederlandse markt Chinese zonnepanelen aangeboden.

(1).....

(2).....

- 2p 8 Geef van elk van de volgende stellingen aan of deze juist of onjuist is. Zet telkens een kruisje in de juiste kolom.

stellingen	juist	onjuist
Door invoerrechten te heffen op producten van buiten de EU worden Europese producten in Europa goedkoper.		
Door invoerrechten te heffen op producten van buiten de EU worden Europese bedrijven beschermd tegen concurrenten van buiten de EU.		
Invoerrechten bepalen hoeveel goederen maximaal mogen worden ingevoerd.		

1p 9 Jan Kozijn uit Nederland wil zonnepanelen aanschaffen die in Europa zijn geproduceerd. Hij gaat de Nederlandse prijzen van zonnepanelen vergelijken met die uit België en Duitsland. Deze landen zijn alle drie lid van de Europese Monetaire Unie (EMU).
 Stelling I: Alle EMU-landen zijn lid van de EU.
 Stelling II: De EU vertegenwoordigt alle landen van Oost- en West-Europa.

Wat geldt voor deze stellingen?

- A Alleen stelling I is juist.
- B Alleen stelling II is juist.
- C Beide stellingen zijn juist.
- D Beide stellingen zijn onjuist.

1p 10 Jan Kozijn koopt 20 zonnepanelen tegen de voordeligste hoeveelheid-prijscombinatie. Omdat de overheid de aanschaf van zonnepanelen wil stimuleren, kan Jan de btw terugkrijgen.

aantal panelen	prijs inclusief 21% btw
7	€ 3.800
9	€ 4.400
14	€ 5.100
20	€ 7.000

→ Hoeveel hebben de 20 zonnepanelen gekost exclusief btw? Schrijf je berekening op en rond af op twee decimalen.

.....

.....

.....

1p 11 Chinese fabrikanten verplaatsen steeds meer de productie naar landen zoals India en Vietnam.

→ Noem een reden voor het verplaatsen van de productie naar deze landen.

.....

.....

Arbeidsmarkt

- 2p 12 Robert en Wendy (allebei 20 jaar) zijn net klaar met hun mbo-opleiding. Zij hebben een gesprek over hun kansen op de arbeidsmarkt.
→ Geef van elk van de volgende stellingen aan of deze juist of onjuist is. Zet telkens een kruisje in de juiste kolom.

stellingen	juist	onjuist
De arbeidsmarkt is het geheel van de vraag naar arbeid en het aanbod van arbeid.		
Als het aanbod van arbeid groter is dan de vraag naar arbeid is er sprake van werkloosheid.		
Structurele werkloosheid ontstaat als bedrijven arbeid vervangen door machines.		

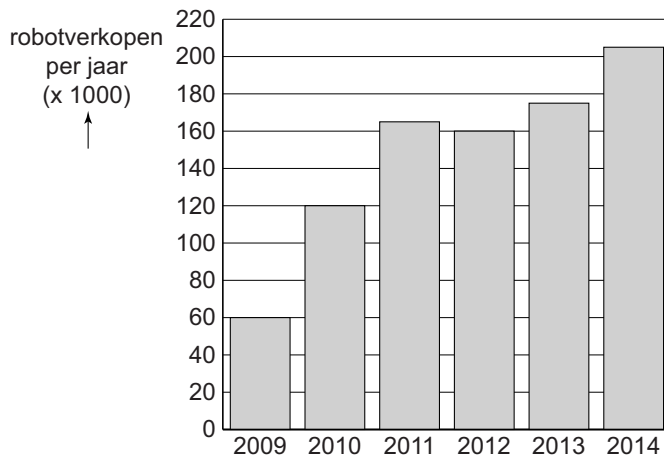
- 1p 13 Robert werkt vijftien uur per week bij een supermarkt. Wendy werkt vijftien uur per week als vrijwilliger bij de kinderopvang. Wendy is voorlopig niet beschikbaar voor een betaalde baan.
stelling I: Robert behoort tot de beroepsbevolking.
stelling II: Wendy behoort tot de groep verborgen werklozen.
Wat geldt voor deze stellingen?
A Alleen stelling I is juist.
B Alleen stelling II is juist.
C Beide stellingen zijn juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.

- 1p 14 Wendy doet vrijwilligerswerk.
→ Noem twee motieven voor het verrichten van onbetaald werk.
- 1 .....
- 2 .....

- 1p 15 Volgens Robert maken nieuwe technieken, zoals robots, massaproductie mogelijk. Dit kan uiteindelijk nieuwe banen opleveren. Hieronder staan zes verschijnselen.
- Zet deze in de juiste volgorde, zodat een economisch logische redenering ontstaat. Nummer 1, 2 en 6 staan al op de juiste plaats.
- 1 nieuwe technieken
  - 2 lagere loonkosten per product
  - 3 hogere arbeidsproductiviteit
  - 4 hogere vraag naar producten
  - 5 lagere kost- en verkoopprijzen per product
  - 6 nieuwe banen

1 → ... → 2 → ... → ... → 6

robotverkopten per jaar wereldwijd

Gebruik bovenstaande grafiek.

- 1p 16 In 2014 bedroeg het aantal verkochte robots wereldwijd 205.000. Met hoeveel procent zijn de robotverkopten wereldwijd toegenomen in 2014 ten opzichte van 2012?
- A met 21,2%
  - B met 28,1%
  - C met 35,6%
  - D met 78%

- 2p 17 Voor de meeste beroepen is een opleiding nodig (geschoold werk). Voor sommige beroepen is geen opleiding nodig (ongeschoold werk).
→ Geef bij elk beroep aan of het geschoold of ongeschoold werk is.
Zet telkens een kruisje in de juiste kolom.

beroepen	geschoold werk	ongeschoold werk
boekhouder		
vakkenvuller		
verpleegkundige		
vrachtwagenchauffeur		
inpakker		

De scooter van Manon

- 1p 18 Manon heeft een bijbaantje bij een supermarkt. Het geld dat ze hiermee verdient, spaart zij om later een scooter te kunnen kopen. Haar moeder heeft ook geld gespaard. “Je weet nooit waarvoor je het nodig hebt”, zegt haar moeder.
Van welke twee spaarmotieven is hier sprake?
A van sparen voor een doel en sparen voor de rente
B van sparen voor een doel en sparen uit voorzorg
C van sparen voor de rente en sparen uit voorzorg
- 1p 19 Manon besteedt per maand 40% van haar uitgaven aan uitgaan en in de schoolkantine. Ze besteedt 10% van haar uitgaven aan de afbetaling van haar smartphone.
→ Bereken de ontbrekende bedragen in de begroting van Manon.
Schrijf je berekeningen op.

Begroting van Manon

inkomsten per maand		uitgaven per maand	
bijbaantje	€ 195	make-up	€ 20
zakgeld / kleedgeld	€ 60	kleding	€ 50
		uitgaan en schoolkantine	€ ....
		afbetaling smartphone	€ .....
		cadeaus	€ 10
		contributie handbal	€ 30
totaal	€ 255	totaal	€ 220

Berekening **uitgaan en schoolkantine**: .....

.....

Berekening **afbetaling smartphone**: .....

.....

- 1p 20 Manon gaat elke dinsdag 2 uur extra werken bij de supermarkt. Ze verdient € 3,75 per uur.
→ Hoeveel verdient Manon extra per maand? Schrijf je berekening op en rond af op twee decimalen.

.....

.....

- 2p 21 Manon kan ook bezuinigen op haar uitgaven om een scooter te kunnen kopen. Ze kan alleen niet onmiddellijk op alle uitgaven bezuinigen.
 → Geef van elk van de volgende uitgaven aan of Manon daar wel of niet onmiddellijk op kan bezuinigen. Zet telkens een kruisje in de juiste kolom.

uitgaven	wel	niet
make-up		
kleding		
uitgaan en schoolkantine		
afbetaling smartphone		
cadeaus		

- 1p 22 Manon heeft inmiddels € 200 gespaard. Nu ze extra gaat werken, kan ze per maand in totaal € 67,50 sparen. De scooter die Manon wil kopen kost € 1.350.
 Hoeveel hele maanden moet Manon nog sparen om de scooter te kunnen kopen?
 A 17 maanden
 B 18 maanden
 C 20 maanden

- 2p 23 De scooter die Manon graag wil hebben, is nu in de aanbieding. Als ze de scooter nu koopt, kost hij € 1.150 in plaats van € 1.350.

	~~€ 1.350~~
	NU
	€ 1.150

Manon kan de scooter op afbetaling kopen. Ze gebruikt haar volledige spaargeld als aanbetaling. Dan moet zij nog 24 maanden € 42,50 per maand betalen.

- Hoeveel gaat Manon in totaal voor de scooter betalen als ze deze op afbetaling koopt? Schrijf je berekening op.

.....

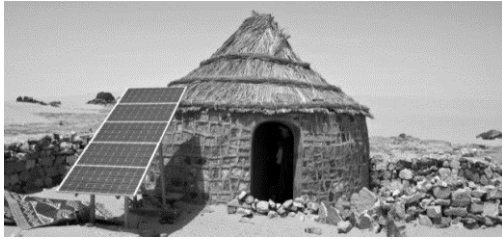
.....

- 1p 24 Tim, Manon's broer, vindt dat ze de scooter uit de aanbieding op afbetaling moet kopen. Manon spaart liever voor de scooter.
→ Geef een argument voor de mening van Tim.

.....

.....

Licht en water in ontwikkelingslanden

- 1p 25 Een Nederlands bedrijf heeft ledlampen ontwikkeld die op zonne-energie werken. In Tanzania is het om zes uur 's avonds al donker. Met lampen op zonne-energie wordt het mogelijk gemaakt dat kinderen in Tanzania 's avonds hun huiswerk kunnen maken. Met deze scholing maken ze later meer kans op een baan.

Hieronder staan vijf verschijnselen.

→ Zet deze in de juiste volgorde, zodat een economisch logische redenering ontstaat. Nummer 1 en 5 staan al op de juiste plaats.

- 1 betere scholing
- 2 meer bestedingen
- 3 meer inkomen
- 4 minder analfabetisme
- 5 meer werkgelegenheid

1 → ... → ... → ... → 5

- 2p 26 Een ander Nederlands bedrijf maakt voor Tanzania elektrische waterpompen die op zonne-energie werken. Deze waterpompen leveren stromend water, wat zorgt voor meer hygiëne en betere gezondheidszorg. Een slechte gezondheidszorg is een van de kenmerken van een ontwikkelingsland.

→ Geef van elk van de volgende stellingen aan of deze juist of onjuist is. Zet telkens een kruisje in de juiste kolom.

stellingen	juist	onjuist
Armoede is een oorzaak én een gevolg van economische onderontwikkeling.		
Een langzame bevolkingsgroei is een kenmerk van ontwikkelingslanden.		
Bepaalde technische kennis is een kenmerk van ontwikkelingslanden.		

1p 27 Ook de landbouw profiteert van de elektrische waterpompen.
→ Maak de volgende zinnen kloppend door de juiste woorden te kiezen.
Kies daarbij uit de woorden die tussen haakjes staan.
Door het gebruik van de elektrische waterpompen hebben de boeren
...(1)... (meer / minder) tijd voor werken op het land, omdat ze het water
niet met de hand hoeven op te pompen. De arbeidsproductiviteit van de
boeren kan hierdoor ...(2)... (dalen / stijgen).

(1) .....

(2) .....

1p 28 Veel rijke landen treffen maatregelen tegen de invoer van producten uit
landen als Tanzania.
→ Maak de volgende zinnen kloppend door de juiste woorden te kiezen.
Kies daarbij uit de woorden die tussen haakjes staan.
Door gebruik te maken van ...(1)... (contingentering / invoerrechten) laten
de rijke landen maar een beperkte hoeveelheid producten toe uit
Tanzania. Bovendien maken de rijke landen bij de handel in tabak en thee
gebruik van invoerrechten. Door deze laatste maatregel wordt de import
van tabak en thee uit Tanzania ...(2)... (duurder / goedkoper) in de rijke
landen.

(1) .....

(2) .....

1p 29 Tanzania is een van de armste landen van de wereld.
In 2013 bedroeg het inkomen per hoofd van de bevolking in Tanzania
\$ 1.700. Het aantal inwoners in dat jaar was 50 miljoen.
Hoe hoog was het nationaal inkomen in Tanzania in 2013?
A \$ 8,5 miljard
B \$ 34 miljard
C \$ 85 miljard

1p 30 Door het afschaffen van maatregelen tegen de invoer kunnen de rijke
landen eraan bijdragen dat de welvaart in ontwikkelingslanden toeneemt.
→ Noem nog een economische maatregel waardoor de welvaart in
ontwikkelingslanden kan toenemen.
.....
.....
.....

De frietautomat van Frits

Uit de krant:

Het Nederlandse bedrijf Caenator heeft in samenwerking met de Universiteit Wageningen een frietautomat ontworpen. Het apparaat bakt een portie friet in 120 seconden en levert ook saus, een vorkje en een zakje zout.

- 1p 31 Frits is eigenaar van een snackbar en leest het krantenstukje over de nieuwe frietautomat. Hij overweegt een personeelslid te vervangen door zo'n frietautomat. Hoe wordt het vervangen van arbeid door deze computergestuurde frietautomat genoemd?
- A arbeidsproductiviteit
  - B arbeidsverdeling
  - C automatisering

- 2p 32 Frits verwacht dat hij één personeelslid kan ontslaan en dat de nettowinst dan zal stijgen. De bedrijfskosten van de automaat bedragen € 80 per week. De totale loonkosten zullen per maand afnemen met € 1.100. De snackbar van Frits is het hele jaar geopend.
- Bereken hoeveel de nettowinst op jaarbasis zal stijgen. Schrijf je berekening op.

.....

.....

.....

- 2p 33 Behalve loonkosten zijn er nog andere bedrijfskosten.
- Geef van elk van de volgende voorbeelden aan of ze wel of geen bedrijfskosten zijn. Zet telkens een kruisje in de juiste kolom.

	wel bedrijfskosten	geen bedrijfskosten
het elektriciteitsverbruik van de automaat		
de inkoopwaarde van de friet		
de huur van het pand		
het onderhoud van de automaat		

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 2p 34 Als Frits 130 porties uit de automaat per dag verkoopt, ontvangt hij € 292,50. Dit is **inclusief** 6% btw.
→ Bereken de verkoopprijs van één portie friet **exclusief** btw. Schrijf je berekening op. Rond af op twee decimalen.

.....
.....
.....

- 1p 35 Frits heeft nu vijf mensen in dienst.
→ Maak de volgende zinnen kloppend door de juiste woorden te kiezen. Kies daarbij uit de woorden die tussen haakjes staan.
Als Frits in de snackbar arbeidsverdeling toepast, zal de arbeidsproductiviteit ...(1)... (dalen / stijgen). Dezelfde productie kan dan met ...(2)... (meer / minder) mensen worden gedaan.

(1).....
(2).....

- 1p 36 De nicht van Frits, Tonnie, werkt ook in de snackbar. Zij verdient minder per uur dan Frits, terwijl ze even oud is. Frits legt haar uit dat dit komt, omdat hij een leidinggevende functie heeft en Tonnie niet.
→ Noem een reden waarom iemand met een leidinggevende functie vaak meer verdient dan iemand met een uitvoerende functie.

.....
.....
.....